

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
ОБЯВЕНО СЪС ЗАПОВЕД № РД 38-111/06.01.2018
НА РЕКТОРА НА СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Красимир Гигов, д.м.

Професор по медицина на бедствените ситуации в катедра „Медицина на бедствените ситуации и морска медицина“, Медицински университет
„Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

Относно: Дисертационен труд на тема: „Изграждане на стратегии за справяне при кризисни събития чрез социална работа с група“ с автор Хенриета Иванова Илиева – редовен докторант, за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности (Социална работа с група)

Хенриета Иванова Илиева е родена в град Враца, където получава и средното си образование през 1986 г. През 1991 г. завършва в СУ „Св. Климент Охридски“, специалност Обща педагогика, специализация „Училищна педагогика и училищна комуникация“. През 2008 г. завършва, Философски факултет - магистърска специалност Консултативна и клинична психология в СУ „Св. Климент Охридски“. Продължава своята квалификация с участието си в различни семинари, конференции, тренинги и обучения на различни правителствени, неправителствени, частни и международни институции, организации и фирми.

През 1996 г. завършва курс за треньор и оказващ първа психологична помощ към Референтния Център по психологична подкрепа при бедствия на Международната Федерация на ЧК/ЧП. От 2010 г. е Европейски сертифициран учител- майсторско ниво по проблемите на психосоциална подкрепа при бедствия и кризи на Международната федерация на Червения кръсти Червения полумесец. Член е на Европейската мрежа по психосоциална подкрепа и е носител на Сребърен медал за заслуги на Български Червен кръст.

Хенриета Илиева започва своя професионален път като учител и паралелно като обучаващ на БЧК по различни програми, а в по-късен период и като щатен специалист. Работи в детска градина, училище и като хоноруван асистент в СУ “Св. Климент Охридски” – Факултет по педагогика и Философски факултет.

Към настоящият момент Хенриета Илиева консултира Частно училище "Дрита", хоноруван асистент е в СУ, национален консултант на БЧК по психосоциална подкрепа, терапевт, консултант на бизнес организации и учител.

Характеристика на дисертацията.

Дисертационният труд е в обем 226 страници, структурирана е в заглавие, обобщени изводи, 12 приложения, справка за приносите на дисертанта и неговите публикации. Онагледен е с 26 таблици и 9 фигури /без тези в приложенията/.

Библиографията обхваща 140 източника, от които 59 на кирилица и 81 на латиница, 31 от източниците са от последните 10 г. Библиографската справка е пряко свързана с разработваната тематика.

Разработваната тема е изключително актуална. Екстремните ситуации, /природни катастрофи, аварии, възможни конфликти, терористична акции и др./се характеризират със засягане на големи групи от населението, съпроводено с възникване на многобройни загуби, при рязко несъответствие на необходимите сили и средства за тяхното ликвидиране. Разработват се преди всичко проблемите на медицинското осигуряване /първа помощ, лекарска и специализирана лекарска помощ и т.н./, но като че ли се пропуска фактът, че в 60-80% от случаите се развиват и психотични реакции. В това отношение пример дава Канада, когато след взривяване на влак с цистерни петрол се разрушава голяма част от градчето Лак Мегантик /2013 г/ е създаден и първият щатен екип за психосоциална подкрепа. Нещо повече, трябва да се има предвид, че засягането на индивида не е еднолично, а много често в последствие води и до промяна на личността. Ето именно в тази насока е дисертационният труд на дисертантът Хенриета Илиева.

В своята разработка авторът се е постарал да отговори на редица въпроси, като особеностите на постравматичната криза в по-големи или по-малки групи от населението, каква е детерминираността при тях, кои са реалните мотиви, които подпомагат справянето със ситуацията и т.н., акцентира се върху резултатите от социална работа с група, която подпомага изработването на индивидуална стратегия, като елемент от триадата „индивид-група-общност“. Ето защо дисертантът правилно си поставя за цел да проследи по какъв начин индивиди, преживели бедствени кризи, включвайки се в групова форма на социална работа, съдействат за изграждане на стратегия за справяне с преживяното. За изпълнението на тази цел считам, че задачите са правилно формулирани, както и използваните изследователски методи.

В I^{ва} глава дисертантът обуславя социалните аспекти на травматичната криза. Описвайки същността на бедствието, авторът се спира и на т.н. „групова реакция“ при бедствени ситуации, които много често завършват с посттравматично стресово разстройство. В тази връзка са разгледани и начините на реагиране на травматичното събитие, зависещо от психическата устойчивост и предишен опит. Разгледани и подробно са описани „травматичната криза“ и фазите на преживяването ѝ.

Във връзка с разглеждания въпрос авторът много добре е формулирал понятията „първа психологична помощ“ и „психосоциална подкрепа“. Подчертава се, че първата

психологична помощ предшества психосоциалната подкрепа, която е дълговременна система от действия и подходи, подпомагащи процеса на възстановяване на личността. Доброто познаване на материята, с която борави, проличава и от анализа, който извършва на теорията на Ейбрахам Маслоу и концепцията на Карл Роджърс /Хуманистични постановки/, както и тезите на Роло Мей / екзистенциална психология/. В изложението дисертантът разглежда принципите и политиките по отношение на „психосоциалната подкрепа“. В това отношение в световен мащаб работи Международната федерация на Червения кръст и Червения полумесец и Международния комитет на Червения кръст. Искам да отбележа, че Български Червен кръст не само не прави изключение, но е и водеща организация по отношение на компетентност по оказване на психосоциална подкрепа със своите обучени щатни и доброволни сътрудници.

Подробно са разгледани стратегии за справяне при преживян стрес /копинг стратегии/. Авторът подчертава, че справянето може да се определи като набор от подходи и поведения, които се използват за управлението на ситуации, които са окачествени като стресиращи. По този начин направеният анализ не само ни запознава с материята, но показва и изключителното и добро познаване от дисертантът, както и проличава собственото му становище по различните изложени теории.

Втора глава е посветена на социална работа с групи като форми на помагане на личности, преживели кризисни ситуации. Разгледани са формите, под които се реализира, а именно: работа с индивида, социална работа с групи и социална работа с общности. Основно вниманието е насочено към групова работа с хора, преживели кризи. В зависимост от членовете на групите, както и целите, които трябва да се постигнат, съществуват различни класификации. Дисертантът подчертава и ролята на „дискурса“, тъй като споделеното за преживяното допринася за постигане на поставената цел. Много добре е разгледан и процесът на водене на социалната дейност в група - разгледани са подходящи въпроси към пострадалите, ролята на водещия, както и реализирането на „резилианс“. Дисертантът показва изключително добро познаване на тази материя, влиза в „спор“ с някои от водещите лица в тази област, проличава собствено му становище, което говори много за неговата професионалната култура. Именно това помага на г-жа Илиева да развие в **трета глава** „Изграждане на стратегии за справяне с преживени кризи в емпирична изследователска система“. За нуждите на своето проучване са използвани удачно три метода – рейтинг скала, наблюдение и интервю. Използвани са 5-степенни рейтинг скали, както и скали за самооценки. Чрез наблюдението се отбелязва външното състояние и поведение на участниците в групата. Интервюто персонализира състоянието на участника от друга страна. Използването на фокус-група е изследователски метод и представлява своеобразна проверка и интерпретация на събраните количествени резултати.

Правилно са подбрана целевите групи за пилотното и „същинското“ изследване. Групите са хомогенни по критерий „вид екстремна ситуация“. Първата група са преживели земетресението в Пернишка област, а втората са пострадали от наводнение /гр. Мизия и с. ново Паничарево/. Броят на наблюдаваните е достатъчно голям – 110 и съответно 276 души, което води до статистическа достоверност на резултатите.

Считам, че правилно са подготвени етапите на изследването и неговото провеждане. Пилотното изследване позволява да се апробират както изследователският инструментариум, така и програмите за социална работа. Самото изследване е проведено компетентно, отговорно, изискващо големи усилия и много професионална интерпретация на резултатите. Дисертантът подхожда критично към инструментариума, използван по време на пилотното проучване, като го усъвършенства: корекция на само на оценъчните скали, но и на част от въпросите.

При „същинското“ изследване участват 276 души, което е сериозна извадка при подобно изследване, свързано с преживяване на природни бедствия. Получените качествени и количествени данни показват възможностите за изграждане на стратегии за справяне и устойчивост при изследваните групи.

Анализът на получените данни доказва, че 87.68% от участниците в социалната работа, развиват устойчивост вместо пасивно да приемат случващото се развиват устойчивост за разпознаване и овладяване на стреса. Много малко са дисертационните трудове, които надграждат експеримента, както в случая и в резултат на това експерименталната дейност става реалност.

Искам да подчертая, че дисертантът активно участва в оказването на психосоциална подкрепа в акциите на БЧК при екстремни ситуации, като пряк участник, както и при подготовката на доброволци и екипи в това направление.

На базата на резултатите от проведеното изследване се подпомага изграждане на определени стратегии за справяне с преживени бедствия, прецизно формулирани от автора.

Подкрепям направените изводи от проведеното изследване на автора, като и точно формулиране. Най-същественят от тях е, че включването на хора, преживели силен стрес, в групов процес на подпомагане, определено има положителен ефект. Важен е и изводът, че груповата работа има подчертан и доказан ефект върху устойчивостта на хората във времето след преживяното т.е., че груповата работа има най-добър ефект, когато се приложи след като е преминал първоначалният шок от преживяното бедствие. Може би дисертационният труд би спечелил, ако някои от изводите бяха окрупнени /напр. извод 2 и извод 3/. На места има известни повторения на понятия и термини, но това не намалява стойността на авторската разработка.

Приложенията към дисертацията са 12 на брой. Те не само обогатяват дисертационният труд, но представляват и едно реално ръководство за водене на групова социална подкрепа на преживели тежки стрес бедстващи.

Напълно приемам формулираните от дисертанта приноси. За пръв път у нас емпирично са установени и описани стратегии за справяне с преживени кризи.

Публикации по темата: Докторантът е направил 5 публикации по темата, публикувани с списания и сборници. От голяма значение е изданието през 2016 г. Наръчник „Първа психологична помощ и психосоциална подкрепа при бедствен стрес“, който се ползва с успех от щатните и доброволни членове на БЧК.

Заклучение: Докторантът Хенриета Иванова Илиева притежава съответната теоретична подготовка, изследователски умения и тяхната реализация в реална обстановка. Ето защо с пълна убеденост предлагам на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности (Социална работа с група) на Хенриета Иванова Илиева.

18.04.2018 г

Рецензент:

проф. д-р Красимир Гигов